

Frans Halsema

een veelzijdige artiest

die niet altijd wist

waar hij thuishoorde

“Zij verstaat de kunst van bij mij horen,
in mijn lichaam heeft ze plaatsgemaakt voor twee.

(...)

Zo alleen maar, wil ik verder leven, schuilend bij elkaar.

En als ik oud moet worden, dan alleen met haar.”

Hoeveel verliefden zullen zwijmelend geluisterd hebben naar deze woorden, gezongen door Frans Halsema? Het nummer *Voor Haar* waar deze tekst uit komt, stamt uit 1977. Ria Groeneveld, Halsema's partner in die tijd, geeft toe dat hun relatie soms heus wel eens stroef liep. Maar uiteindelijk voelde hun liefde zo volmaakt. “Dit zijn zinnen die iedereen in de liefde zou willen horen” vertelde Groeneveld decennia later. En ook dat Halsema, op dagen dat ze botsten in hun relatie, het lied niet goed kon zingen. Niet vreemd voor een zanger die bekend stond om zijn oprechte performance.

Top 2000

Zanger en cabaretier Frans Halsema (1939–1984) vertaalde *Her Song* van Jake Holmes samen met Michel van de Plas uit het Engels. Voor Halsema's vertolking maakte indruk, ook door zijn warme melancholische stem en zijn integere uitvoering. Na zijn veel te vroege overlijden werd *Voor Haar* een nog grotere hit die jaar in jaar uit hoog in de Top 2000 staat. Het nummer zit in veel harten. Logisch dus dat de musical over Frans Halsema, die vanaf dit najaar rondtoert, *Voor Haar* is genoemd.

Halsema schreef in de jaren zeventig veel liedjes met dichter, schrijver en vertaler Michel van de Plas. Wekelijks spuiden ze ideeën, probeerden ze uit en maakten ze selecties voor Halsema's lp's of theaterprogramma's. Vaak begon Van de Plas iets te vertellen en brainstormden ze samen verder. Halsema durfde dan, door zijn spontaniteit en brutaliteit, de tekst verder te laten gaan dan Van de Plas. Zo vulden ze elkaar mooi aan.

vrolijkheid gecombineerd met zwaarte

“Zijn grootste kracht vond ik de melange tussen Frans' lyriek en zijn Jordanese gevoel voor humor.” Aldus Ruut Weissman, in 1977 Halsema's pianist en later artistiek directeur van de Akademie voor Kleinkunst. Die melange zat hem volgens Weissman in de felle verontwaardiging die Halsema' met zijn ogen kon spelen, en waar het publiek erg om moest lachen, maar waar ook altijd iets droevigs onder zat. Vrolijkheid gecombineerd met zwaarte. Weissman: “Sommige zangers zakken weg in sentimentaliteit, die doen hun ogen dicht, zwijmelen in hun eigen verdriet of zijn heel cerebraal en vlak. Als Brel over een boom zong, dan zei de boom iets over Brel en via die boom vertelde het ook iets over mij. Eén van de weinige mensen in Nederland die dat ook hadden, was Frans Halsema.”

Halsema zong nog veel meer prachtige, gevoelige en filosofische liedjes over gemis, twijfel of het verlangen om gezien te worden, zoals *Ik-Jij*, *Sandra* en *Kees*. Deze laatste leverde hem een Gouden Harp op en de Volkskrant kroonde het tot 'melancholiek hoogstandje'. Maar Halsema had dus ook een heel komische kant met brutale randjes. Zo zong hij ooit op het boekenbal zijn *Boekenbal-lade*: “Mien, mag ik je ti...tels even zien”. Hij maakte begin jaren tachtig met Paul Haenen satirische items voor een KRO-radioprogramma, dat gestopt werd vanwege het beledigen van katholieken. En zijn komische talent bloeide enorm tijdens de theaterprogramma's die hij in de jaren zeventig met Gerard Cox speelde.

Halsema maakte geen vrienden met Gerard Cox toen hij hem in 1975 vertelde dat hij solo doorging.

veelzijdige carrière

Zijn carrière begon tussen de schuifdeuren. Naast zijn zwabberende loopbaan als banketbakker, kruideniershulpje, kantoorbediende en herenmodeverkoper speelde hij met zijn familie piano en accordeon op schnabbels tijdens feesten en partijen. Zijn grote voorbeeld? Toon Hermans. Rond 1960 volgde hij een avondopleiding aan de cabaretschool van Bob Boubier. In 1961 werd hij pianist bij de maatschappijkritische cabaretgroep Lurelei. Toen ze daar zijn spel- en zangkwaliteiten ontdekten, schoof Halsema steeds meer het toneel op. Toch stopte hij er na drie jaar mee. Principieel als hij was, vond Halsema dat Lurelei met het maken van tv-programma's, te veel toegaf aan de commercie. Daarna werd Wim Kan zijn leermeester in diens ABC-cabaret. En na drie jaar begon het grotere werk: samen met Gerard Cox maakte hij verschillende zeer succesvolle theaterprogramma's. Hun eersteling: *Met blijdschap geven wij kennis* werd geroemd om de hoogstaande humoristische sketches, poëtische liedjes en geëngageerde cabaretnummers.

Maar meteen dook de veelzijdige Halsema alweer een andere kant op. Hij speelde een seizoen in de Annie M.G. Schmidt & Harry Bannink-musical *En nu naar bed*. En maakte toen toch nog een programma met Cox. De felheid en nuchterheid van Cox was een mooie tegenstelling met de vrolijkheid van de veel gevoeliger Halsema. De twee proberen elkaar op het toneel telkens heel komisch af te troeven, met iconische scènes als gevolg zoals de padvinderssketch en hilarische radiospelletjes. Halsema maakte geen vrienden met Cox toen hij hem in 1975 vertelde dat hij solo doorging. Cox deed dat toen ook maar. Michel van de Plas stond sceptisch tegenover de solo's, vertelde hij later: “Ze waren een onverwoestbaar duo met een groot publiek. Ik dacht dat ze het allebei niet solo konden, maar gelukkig heb ik me vergist.”

44 jaar oud

Zijn eerste solo: *Ik, ik en nog eens ik* (1979) was bespiegeld, minder humoristisch en met meer aandacht voor persoonlijk dan maatschappelijk engagement. Weissman, die toen zijn pianist was: “Frans wilde verdiepen. Dat wilde in die tijd iedereen, waardoor bij het publiek moeheid ontstond: al die mensen die over hun jeugd zongen. Maar bij Frans zat daar een dubbele bodem onder.” In Halsema's tweede solo zat weer meer felheid en brutaliteit, door teksten van Guus Vleugel. Zijn derde solo werd niet helemaal wat hij wilde. Hij brak de tour af en zocht weer contact met Cox en Van de Plas voor nieuwe samenwerkingen. Zover is het nooit gekomen, op 24 februari 1984 overleed hij aan keelkanker, nog maar 44 jaar oud.

